

міцно вмонтовано таку ланку як спецслужби. Державне політичне управління (ДПУ) перетворюється на таємну політичну поліцію, котра перебуває на сторожі безпеки більшовицької влади [2, с. 181].

На ДПУ покладається функція ідеологічного нагляду для виявлення політично не благодійних як окремих громадян, так і друкованих видань, періодики, фільтрація офіційних повідомлень з метою нерозголошення інформації, яка становить державну таємницю. В цьому контексті на перший план виступала цензура [1, с. 43].

С. Білокінь наголошує, що цензура ДПУ торкнулася й опублікованої, особливо дореволюційної та опозиційної літератури, для якої почали створюватися так звані “спецхрані”. Зокрема, у лютому 1923 року і Полтавський губвідділ ДПУ закінчив складати списки антирадянської літератури з 550 найменувань. Лише в лютому за цим списками в губернії було вилучено понад 2 тис. книг. Тоді ж органами політконтролю разом з інформаційним відділом було перевірено і допущено до друку 177 різних друкованих видань [20, с. 76]. У довідці про перевірку Гадяцького райсельбуду, зазначалося: “...книжки сільбуду були переглянуті комісією, котра знайшла за необхідне вилучити їх із сільської бібліотеки і передати в музей або в яку-небудь міську бібліотеку. Що стосується таких книжок як: Грушевського, Драгоманова, Грінченка, “Чорна рада” Куліша, то їх необхідно зовсім відірвати від яких би то не було бібліотек. А тому РГЖ пропонує провести це в життя” [6, арк. 24].

Таким чином, радянська влада в перші роки свого існування надавала великого значення системі культурної і політичної пропаганди серед селянства, яке було домінуючою соціальною складовою. Разом з тим вона виявляється недостатньо дієвою і не викликала глибокої довіри

На думку автора ця проблема потребує подальшого глибокого дослідження на основі архівних джерел та матеріалів.

Джерела та література:

1. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР / Сергій Білокінь. - К.: Новий дім, 1997. - 328 с.; 2. Ганжа О. Опір селян становленню тоталітарного режиму в УСРР / Оксана Ганжа. - К.: Основа, 1996. - 267 с.; 3. Даниленко В., Касьянов Г., Кульчицький С. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки / Володимир Даниленко, Георгій Касьянов, Станіслав Кульчицький // Український історичний журнал. - 1992. - вип. 1. - С. 48-36.; 4. Державний архів Полтавської області (далі ДАПО). - Ф. - 73. - Оп. 1. - Спр. 1. - Арк. 3; 5. ДАПО. - Ф. - 2265. - Оп. 1. - Спр. 1. - Арк. 6; 6. ДАПО. - Ф. - 2265. - Оп. 1. - Спр. 3. - Арк. 24; 7. ДАПО. - Ф. - 2265. - Оп. 1. - Спр. 21. - Арк. 2; 8. ДАПО. - Ф. - 2265. - Оп. 1. - Спр. 23. - Арк. 27; 9. ДАПО. - Ф. - 2265. - Оп. 1. - Спр. 27. - Арк. 7; 10. Дровозюк С. Духовне життя українського селянства в умовах утвердження тоталітарного ладу / Степан Дровозюк // Аграрна історія України: проблеми історіографії та джерелознавства. - 2001. - вип. 4. - С. 34-41; 11. Дулгерова О. Поширення кооперативної літератури та преси серед селянства в період НЕПУ / Ольга Дулгерова // Український селянин. - 2006.-випуск 10. - С. 313-314; 12 Йорг Баберовскі Червоний терор. Історія сталінізму / Пер. з німецької / Йорг Баберовскі. - К.: КІС., 2007. - 440 с.; 13. Костик Є. Книга в українському селі періоду НЕПУ / Євгеній Костик // Український селянин. - 2006. - вип. 10. - С. 157-160; 14. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. / Борис Кравченко - К.: Наукова думка, 1997. - 376 с.; 15 Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928рр.) / Станіслав Кульчицький - К.: Основа, 1998. - 693 с.; 16 Мельничук О., Кузьмінець Н. Політика більшовиків в українському селі у 1919-1920 рр. / Олег Мельничук,

Наталія Кузьмінець // Український селянин. - 2002. - вип. 6. - С. 89-92; 17 Нечитайло В. Українське селянство: важкий шлях до волі. / Віталій Нечитайло. - Кам'янець-Подільський, 1995. - 258 с.; 18. Рабечук О. Робсельінспекція як засіб впливу на діяльність культурних закладів на селі (20-ті - початок 30-х рр. ХХ ст.) / Олег Рабечук // Український селянин. - 2006. - вип. 10. - С. 45-47; 19 Святеть Ю. Історія щоденності в селянській епістолярії періоду НЕПУ / Юрій Святеть // Український селянин. - 2006. - вип. 10. - С. 152-157; 20 Шаталіна Є.П. Селянські висилки під час колективізації в Україні (1928-1930). / Євгенія Шаталіна - К.: Перлина, 1997. - 374 с.

Vilhovuk O.

Bolshevik's ideological means of influence in 1920-th years

The article is about bolshevik's means of influence on peasantry in 1920-th years. The work is based on historical articles and archival documents and it shows us functioning of rural places of culture and athenaeums and the role of publishing and press in bringing up the man as “small being” in soviet system.

Key words: peasantry, soviet authority, rural places of culture, athenaeums, soviet press, censorship.

УДК: 94(477):321.64:316.61-053.6 “1920/1930”

© Надія Яцун (Одеса)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ (20-30-ті рр. ХХ ст.): ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Стаття присвячена проблемі соціалізації молоді в умовах становлення тоталітарної системи. На основі аналізу наукової літератури виділено трансформаційні процеси у традиційному вихованні молодого покоління та обрядовій сфері. В роботі зроблена спроба довести, що радянській системі вдалося використати молодь як засіб для боротьби зі “старим світом” (релігійними поглядами, сімейними традиційними цінностями). Виділено основні риси процесу переорієнтації традиційних форм обрядовості.

Ключові слова: молодь, соціалізація, трансформація, тоталітарна система, традиції, культура, обрядовість.

Перші кроки радянської влади, особливо в 20-30-х роках ХХ ст. зіграли вирішальну роль у формуванні нової програми соціалізації молоді та поставило проблему збереження традиційної системи виховання. Звичаєво-обрядова сфера в цілому виконувала важливі соціальні функції, щоденно згуртовуючи громаду, включаючи всі вікові і соціальні групи населення, сприяла етнокультурній трансмісії, виступаючи однією з форм самоорганізації і самозбереження громади. Важливою була роль традиційної культури як фундаменту успішної соціалізації особистості. Ідея ідеального виховання пропалувалась у традиційних сімейних і календарних обрядах, фольклорі. Відповідно основна роль у відтворенні етносу належала міжпоколінній, діаспорній етнокультурній інформації, першим і головним носієм якої виступала родина, задаючи програму етнокультурного успадкування.

Метою нашого дослідження є спроба простежити зміни в соціалізації української молоді, які відбулися під час становлення тоталітарної системи.

Досягнення означеної мети потребувало вирішення таких наукових завдань:

- Проаналізувати актуальну літературу з цієї проблематики;
- На основі історико-етнологічного дослідження виділити основні риси соціалізації молоді в традиційній системі;

- Розкрити особливості соціалізації української молоді в умовах становлення тоталітарного режиму;

- Виявити і показати механізм трансформацій в процесі соціалізації молоді в 20-30-ті роки ХХ століття.

У науковій літературі тема соціалізації молоді під час становлення тоталітарного режиму висвітлена неоднозначно. Серед дослідників, яких привертала увага ця проблематика, слід відмітити ґрунтовні праці Босої Л.Г. [1, 2], Греченко В.А., Ярмиш О.Н. [3], Дарманського П. [4], Заковича М.М. [5], Келембетової В.Ю. [6] та ін. В радянські часи тематика соціалізації молоді висвітлена крізь призму партійної системи та ідеології. Так, наприклад, Закович М. у своїй праці притримується точки зору про правильність поглядів та дій партії, трактує обряди життєвого циклу людини з точки зору радянської атеїстичної політики, не критикуючи жодного кроку та наслідків такої політики. Автор визначає місце і роль обрядовості в житті людини, її суспільні функції, зміст і форми радянської обрядовості, нове і старе в ній, національне та інтернаціональне. В роботі висвітлено значення нової обрядовості та її ідеологічний вплив на формування світогляду радянських людей і зокрема молоді [5, с. 16]. Питання про роль радянської святковості та звичаєвості в боротьбі з релігійною обрядовістю і реакційними пережитками в побуті трудящих висвітлюється в праці Келембетової В.Ю. [6, с. 214].

В працях Босої Л.Г. проаналізовано проблеми соціалізації молоді в умовах тоталітарної системи [1, с. 73], детально досліджено принципи та методи формування “нової людини”, що сприяло утвердженню тоталітарної моделі соціалізації [2, с. 7-9].

Розглядаючи проблеми соціалізації молоді 20-х років ХХ ст. в контексті міжпоколінної трансмісії культури, слід відзначити наявність активних трансформаційних процесів, що відбулися у зв'язку зі змінами форм соціалізації.

Слід відмітити, що тоталітарна форма соціалізації замінила традиційну модель, яка будувалася на тисячолітній звичаєво-обрядовій системі і передавалася через найголовніші культурні інститути: сім'ю, громаду і її складову – молодіжну громаду. На всіх рівнях цілеспрямовано відпрацьовувався складний соціо-психологічний механізм для ефективного привнесення нових ідеологічних настанов у соціум як способу кодування, нової символізації часу та простору, які мали замінити традиційні форми сімейно-релігійної соціалізації дітей і молоді [1, с. 73].

Для того, щоб проаналізувати особливості процесу соціалізації української молоді та простежити динаміку суспільного ідеалу слід виділити наступні трансформації (інновації) у вихованні та обрядовій сфері:

1. Розмивання ролі традиційної сім'ї у вихованні нового покоління та одержавлення всіх виховних та соціалізаційних процесів.

Керівництво Наркомосу вважало, що сім'я негативно впливає на нове виховання дитини. Як альтернатива сім'ї і традиційній школі масово запроваджуються дитячі будинки, які мали служити “маяком соціального виховання”. Всі інші установи: дитячі садки, школи, клуби, — вважалися устано-

вами перехідного типу, які мали орієнтуватися на дитячий будинок і організовуватися за типом комуни. Пізніше ідеологи звернулися до методів більш приземлених — до контролю за кожною людиною, що здійснювався через систему навчання (ясла – дитячий садок – школа – вуз), армію, міліцію, органи державної безпеки [2, с. 8].

2. Десакралізація традиційного соціуму.

Атеїстична політика радянського режиму вважала солідарність поколінь живильним середовищем збереження і передачі “релігійних забобонів”. “Боротьба з пережитками минулого” вже з 1920-х років спрямована на вихід інтересів молоді за межі сім'ї, за межі “побуту” на фабрику, в колгосп, в суспільне життя, навіть у культуру і мистецтво, якщо вони позарелігійні. Сім'я виконувала демографічну функцію, але виховання дітей в ідеалі треба було перенести в інше середовище – ясел, садів і шкіл [3, с. 36].

3. Провокація конфлікту поколінь.

Від учителів сільських шкіл вимагалась постійна атеїстична пропаганда серед учнів. Відкрито засуджувалась релігійність їх батьків. За проведеними науковцями дослідженнями відомо, що наслідком цих бесід були численні суперечки дітей з батьками та випадки нищення підлітками домашньої релігійної атрибутики [1, с. 76]. Очевидно, що саме в 20-х роках ХХ ст. був спровокований радянською владою конфлікт поколінь, який деформував традиційну соціалізацію і зруйнував цілісну тканину української традиційної обрядової культури і заміну її на “соціалістичну”.

З початку 20-х років держава активно почала формувати матеріалістичний світогляд “нової людини”. Одним з перших завдань стало — змістити світоглядні акценти традиційних свят і виключити релігійний елемент. Тож здійснювалось переосмислення традиційних календарних обрядів. Відтак було розроблено систему атеїстичних заходів перед усіма релігійними святами [6, с. 214]. Зокрема, з публікацій відомо, що напередодні Різдва комсомольські осередки проводили активну пропагандистську роботу в хатах-читальнях. А в день цього релігійного свята почали організувати масові гуляння з гармошкою, піснями, катанням з гір, каруселі, спортивні змагання [5, с. 17-18].

В рамках антирелігійної кампанії “комсомольського Різдва” у містах і селах влаштовувались молодіжні обходи з виконанням “червоних” колядок і щедривок присвячених революції та грандіозним соціальним перетворенням [6, с. 215].

Аналізуючи прорахунки в боротьбі з релігійними пережитками, пропонувалося уважно підходити до народних традицій, уміло використовувати їх для виховання молоді. Тож і радили: якщо в купальському святі вилучити релігійний елемент і провести відповідну підготовку, то “у результаті вийде веселе і корисне народне святкування” [1, с. 76], [5, с. 27]. В 30-ті роки, в боротьбі з релігійною системою свят було запроваджено нову традицію зустрічі Нового року виробничими завершеннями і перемогами молодих. Тепер радянська молодь звітувала наприкінці року комуністичній партії й урядові високими показниками продуктивності праці, стахановськими вахтами, пуском нових заводів та електростанцій. Стали традицією новорічні рапорти

молоді, підведення підсумків соцзмагання на новорічному вечорі, символічні акти передачі трудової естафети від Старого року Новому [1, с. 77].

Отже, можна дійти висновку, що радянською владою здійснювалась переорієнтація традиційних форм обрядовості, яка стала важливим чинником ідеологічної соціалізації радянської молоді. Можна виділити характерні риси цього процесу:

1. Формування нових моделей фольклору як засобу соціалізації молоді.
2. Підміна традиційної обрядової сфери українців новою радянською.
3. Зміна символічно-знакового наповнення молодіжного середовища.
4. Творення радянського міфу як засобу соціалізації “нової людини”.

Таким чином, було взято під тоталітарний контроль і одержавлено всі процеси соціалізації. Тоталітарна форма соціалізації замінила традиційну модель адаптаційного характеру, перекреслюючи визначальний для українців культ родини та відсікаючи історичну пам’ять. Втрачались родові етичні норми, а відповідно послаблювалась родова й історична пам’ять.

Якщо в традиційній спільноті обряди розумілись як певний специфічний механізм, який регулює або санкціонує явища повсякденного життя, то в радянському суспільстві на перший план виступила ідеологічна функція ритуалів. Вони цілеспрямовано розроблялись в ідеологічних установах, витісняли традиційний обрядовий комплекс і втілювались як нова традиція.

В радянській системі чітко можна виділити наявність культурного сценарію, подібного до традиційної системи виховання, але наповнені ідеологічним змістом етапи соціалізації “нової людини”: народження, прилучення до радянської родини, дорослішання з необхідним включенням у жовтенята, піонери, комсомольці, посвячення в робітники, студенти, вручення паспорта, диплома та ін. [1, с. 78]. Тож через репресивну систему тоталітаризму відбулась прискорена соціалізація молодого покоління та прискорена зміна самих поколінь. Саме до цього періоду належать також залишки аналогу процесу вікової ініціації: розвиток від дитини до дорослого супроводжувався прилученням до цінностей партії. Людина проходила певні сходинки соціалізації: жовтєня, піонер, комсомолец, член КПРС. Ті, хто з певних обставин (іноді соціального або ідеологічного характеру) не проходив наступну ланку цієї радянської схеми соціалізації – вважався соціально аномальним. Все це мало ритуалізований характер з перевітками та випробуваннями. Молодіжні середовища підпорядковувались піонерським, комсомольським організаціям, через які однолітками контролювався кожен індивід. Все, що не потрапляло в дану систему, переслідувалось [3, с. 109]. Тому вважаємо правомірним визначити руйнівний характер впливу фактору тоталітарної держави як визначальний для даного історичного періоду і відповідної соціалізації молоді.

Отже, радянський період зруйнував традиційну систему виховання, яка складалася століттями, та запропонував свою – засновану на ідеалах комунізму. Роль традиційної культури як чинника соціалізації забирає на себе держава. Не заперечуючи повністю культурну спадщину минулих поколінь, радянські ідеологи висували нові орієнтири для молоді. Внаслідок шаленого тиску з боку радянських політтехнологів, зародження нових ритуалів та обрядів поступово забувалися традиційні засоби соціалізації. Широко проводилась атеїстична пропаганда, та створення нових “соціалістичних” свят з виключенням релігійності, що спровокувало “конфлікт поколінь”. Системі вдалось використати молодь як засіб боротьби зі “старим світом”. Слід сказати, що модель соціалізації молоді, що сформувалася за часів Радянського Союзу була чітко окресленою та вимагала від людини суворого слідування правилам та настановам партійного керівництва.

Наукові дослідження сучасного стану соціокультурної культури українського етносу, і зокрема, молодіжної культури, показують, що загроза занепаду української етнічної культури, яка була закладена в 20-30-х роках ХХ століття залишається актуальною і нині. У результаті нищівної, щодо духовності народу, політики відбулась трансформація народних традицій та обрядів у бік спрощення, уніфікації. Утворився своєрідний вакуум у пам’яті двох, а подекуди навіть трьох поколінь, які жили в умовах нестабільності соціально-політичного й економічного життя. Забувши власні звичаї і традиції, люди майже втратили основні етнічні ознаки, що призвело і до зміни етнічної самосвідомості. Саме тому і сьогодні в Україні є ще чимало прихильників радянської спільноти і комуністичної ідеї. Адже комунікативна ритуалістика тоталітарного минулого, витіснивши традиційну обрядову сферу, стала нормою поведінки кількох поколінь українців, вихованих радянською системою. Тому психологічні наслідки тоталітарної системи господарювання можуть бути нейтралізованими лише за умови новітньої етнокультурної соціалізації сучасного покоління молоді.

Загроза поступового відмирання українського побуту, звичаїв, обрядів на зламі ХХ і ХХІ ст. стала реальним фактом. І нашим завданням є якщо не відродити забуте, то хоча б зберегти те, що залишилося.

Джерела та література:

1. Боса Л.Г. Соціалізація української молоді в умовах тоталітарної системи // Народна творчість та етнографія. – 2006. – № 5. – С. 73-79;
2. Боса Л.Г. Соціалізація української молоді кінця ХІХ – початку ХХІ ст. Автореф. дисертації кандидата іст. наук: 07.00.05 / Національна Академія Наук України. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського – К., 2007. – 15 с.
3. Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Україна у добу “раннього” тоталітаризму (20-ті роки ХХ ст.). – Харків, 2001. – 276 с.;
4. Дарманський П. Нове життя – нові обряди – К., 1984. – 88 с.;
5. Закович М.М. Атеїстична спрямованість радянських свят і обрядів – К., 1985. – 48 с.;
6. Келембетова В.Ю. Роль радянських свят і обрядів у подоланні релігійних пережитків // Радянські свята і обряди в комуністичному вихованні. – К., 1978. – С. 214.

Iatsun N.

Socialization of Ukrainian youth in terms of becoming a totalitarian system (20-30-ies of XX century.): The problem of preservation of tradition and innovation

The article deals with the problem of socialization of youth in terms of becoming a totalitarian system. Based on the analysis of scientific literature it highlights a transformation processes in the traditional education of the young generation and ritual area. We attempt to prove that the Soviet system could use youth as a means to deal with "old world" (religion, traditional family

values). The main features of the process of reorienting the traditional forms of ritualism are highlighted.

Key words: youth, socialization, transformation, totalitarian system, traditions, culture, ritual.

УДК: 94(477.82)“196/198”:338.45

© Дарія Синельникова (Луцьк)

ЛЕГКА ПРОМИСЛОВІСТЬ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1960-х – ПЕРША ПОЛОВИНА 1980-х рр.)

У статті аналізуються проблемні питання розвитку легкої промисловості Волинської області в другій половині 1960-х – першій половині 1980-х рр.

Ключові слова: економіка, реформа, легка промисловість, виробництво, завод, комбінат.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується помітним зростанням та похваленням інтересу до історії українського народу. Друга половина 60-х – перша половина 80-х рр. ХХ століття відзначились змінами не тільки в суспільному житті, але й в економічному розвитку. Таким чином, вибір теми та її актуальність зумовлена недостатнім дослідженням обраної проблеми та можливістю залучення сучасних архівних джерел, що дає змогу по-новому охарактеризувати економічний розвиток Волинської області України в другій половині 60-х – першій половині 80-х років ХХ століття.

На основі опрацьованих матеріалів Державного архіву Волинської області, статистичних даних автор намагається відтворити об'єктивну й цілісну картину розвитку легкої промисловості у Волинській області в другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ століття. Аналіз відбувається на прикладах роботи двох підприємств, а саме Луцького картонно-руберойдного та Луцького заводу синтетичних шкір.

В 1965 року була проведена економічна реформа, якою передбачалось удосконалити процес виробництва у промисловості. Луцький картонно-руберойдний завод був збудований в дев'ятій п'ятирічці. Підприємство складалось з двох основних виробництв – картонного і руберойдного, а також з семи допоміжних цехів – транспортного, котельного, електроремонтного, ремонтно-механічного, водозабезпечення і каналізації, контрольно-вимірювальних приборів та автоматики, ремонтно-будівельної ділянки [27].

Будівництво заводу тривало з 1967 року, так наказами ради Міністрів УРСР та Міністра промисловості будівельних матеріалів було вирішено організувати дирекцію заводу, яка складалась з десяти осіб та виділити землю під будівництво заводу загальною площею 32, 3 га [6].

В 1967 році об'єм капітальних вкладень був виконаний на 101,4 %, в 1969 – всього на 28,4 %, а в 1970 – на 47,7%. Причинами невиконання плану стали нестача робочої сили, погане матеріально-технічне забезпечення, незадовільна організація робіт [7]. На 1972 рік було заплановано ввести в дію потужності по виготовленню картону в кількості 50 тис. тонн на рік [8].

Основною причиною невиконання плану стало те, що фактична вартість пускового комплексу першої черги заводу значно вища визначеної пла-

ном 1972 року. Також в процесі пусконаладжувальних робіт виявились недоліки в роботі [9].

Акт про здачу його першої черги був підписаний в серпні 1973 року, а другої – в листопаді наступного. Завод був найбільш енергомісткий серед підприємств Волині. Щодоби він споживав більше 270 тонн умовного палива, переробляв близько 40 вагонів сировини та відправляв споживачам 17-19 вагонів готової продукції. Соціалістичне змагання було розгорнуто під девізом: “Працювати краще, підвищувати ефективність та якість!”. Партійні та профспілкові комітети заводу приділяли соціалістичному змагання особливу увагу, вважаючи його рушійною силою всього колективу. Всі виробничі підрозділи були об'єднані в групи. До першої відносились основні цеха, до другої – допоміжні і до третьої – відділи заводоуправління.

Вищою формою соціалістичного змагання став рух за комуністичне ставлення до роботи. З першого квітня 1976 року почалось поетапне впровадження комплексної системи. В першу чергу системою було охоплені робітники основних виробничих цехів. Всю роботу по комплексній системі управління якістю продукції очолювала лабораторія, в склад якої входили чотири інженерно-технічних робітника. Вона здійснювала керівництво і координацію робіт по впровадженню і забезпеченню ефективного функціонування системи [27].

Як бачимо певні заходи по покращенню якості продукції, інтенсифікації виробництва здійснювались, але перед заводом стояли ряд важливих проблем. Це і освоєння проектної потужності, а також підвищення трудової дисципліни. Так з 31 грудня 1974 року по 2 січня 1975 року в цеху було допущене простоювання агрегату, що призвело до фінансових втрат. За 1974 рік було зареєстровано 5 нещасних випадків, протягом січня 1975 року погіршилась робота транспортного цеха по відвантаженню готової продукції. Трудова дисципліна знаходилась на низькому рівні, що відображалось в великій кількості прогулів [10]. В 1976 році ситуація суттєво не змінилась, також мали місце смертельні нещасні випадки. Все це свідчило про відсутність контролю зі сторони адміністрації цеха за безпечним веденням роботи на технологічній лінії ЛКРЗ [11].

В 1978 році продукції вищої категорії було випущено на 4 млн. 331 тис. руб., що склало 18, 6 % від загального об'єма виробництва. В другій половині 70-х років завод частково реконструювали з ціллю механізації ручних робіт. Все це дало можливість зменшити простоювання залізнодорожних вагонів, скоротилась тривалість виробничого циклу [27]. Загалом в 1976 році всього механізували 1 цех, автоматизували – 2 [12]. З 1976 року завод співпрацював з низкою науково-дослідних інститутів і проектних організацій [22].

В 1978 році підприємство вперше вийшло на 100 % проектну потужність по виробництву м'якої покрівлі. Порівняно з 1977 роком об'єм валової продукції виріс на 10,2 % [13]. Завод виробляв м'яку покрівлю двох марок; руберойд з крупнозернистою посипкою (РК-350) і руберойд з дрібною посипкою (РМ-350). Їх строк служби становив 20 – 25 років. Вони стійкі проти вітру, дощу, сонячних променів. На ЛКРЗ вперше в країні було застосовано